

Ennek a könyvnek írója ezt éreztetni tudja az olvasóval. A nemzeti élet végső céljait és alapelveit vizsgálva, rábukkan a megoldandó problémára. Ez nem más, mint a Széchenyi szellemének megfelelő kötelességteljesítés, valamint az ő iránymutatásának megfelelő életrend. Széchenyiben látja a nemzeti élet első filozófusát, akinek életbölcseletében határozottan érezhető a nemzeti génusz hatása s így naponkint fölvetődő kérdéseinkben is szerencsésen eligazíthat.

Széleskörű olvasottsággal kutatja e kötelességteljesítéshez szükséges életrend egyéni és nemzeti feltételeit, az egyéni nevelés és a nemzet megreformálásának kérdéseit, hogy a kötelességteljesítés általánossá válhassék, azaz minden egyes honpolgár lelkéből önként fakadó, készséggel vállalt és örömmel végzett munka legyen.

Nemes igyekezettel elemzi a nemzeti eszme és nemzeti szellem fogalmának tartalmát: rámutat a nemzeti hivatás betöltése és a nemzeti egység megteremtése érdekében megoldandó feladatokra; hangsúlyozza a nemzet jövőjébe vetett hitnek jelentőségét, megállapítja a nemzeti idealizmus és nemzeti anyagolvaság, továbbá az eszmeközösség és nemzetművelés fogalmait és föl-emelkedik a mindeneket betetőző vallásos problémákhoz is.

Az előszóban számol szerzőnk azzal, hogy érzelmeinek heve annyi életet vizs tanulmányába, hogy ez szétrepeszti az elvont, tárgyilagos fejtegetés kereteit. Félti ettől művének egyöntetűségét. Pedig kár volt aggodalmaskodnia. Az élet még egyéni megnyilatkozásaiban sem racionalizálható maradtéktalanul. Hát még nemzeti bonyolultságában és misztikus egyetemességében.

Amint nincs filozófia az igazsághoz való törhetetlen ragaszkodás nélkül, úgy az élethez való ragaszkodás, az igaz életre való áhitatos törekvés nélkül nincs életfilozófia. Az életbölcseletbe következőleg elsősorban élet kell. Am teljes élet a maga észszerűsíthető és meg nem mérhető elemeivel, valamint metafizikai vonatkozásaival együtt.

A szerző művével, amelyet e téren való első szerény kísérletnek nevez, hozzá kíván járulni ahhoz, hogy egyre többen elmélkedjenek a nemzeti élet végső kérdésein és így felfogásunk szerint megkönnyítse a nemzetvezetők kiválóságát. Nemzetművelő célját, hogy t. i. életünk a nemzeti génusz sugallatainak megfelelően rendeztessék be, szintén megközelíti annyira, amennyire „elvont, tárgyilagos fejtegetés”-éből ki-kivillan az egyéni megbizonyosodás meleg fénye. E helyeken a való élet lehellelte legyinti meg az olvasót és az idézett Széchenyi-eszmékben megérezzük a nemzeti génusz szárnyalását.

Váradi József.

Nagy L. József: Előadások a fizikatanítás és tanárképzés köréből. (72 l.).

E füzet a szerzőnek az 1913. évtől az 1922. évig tartott öt előadását, illetve értekezését tartalmazza. Anyagát a szerző egyrészt saját tanítása közben szerzett tapasztalataiból, másrészt pedig a külföldi — főleg német — idevágó irodalom mélyreható ismeretéből és utazásai alatt végzett megfigyeléseiből meríti.

Az első előadásban a fizikatanítás céljával és módjával foglalkozik, vázolja a fizikatanítás céljának fejlődését. A tanítás ugyanis eleinte csak a természeti tényeknek és ezek törvényeinek ismeretét ölelte fel, továbbá bizonyos fokig későbbi szaktanulmányokra is előkészített, de később mindinkább felismerik a fizikatanításban rejlő humanisztikus elemeket is. F. Poskéré és A. Höflerre hivatkozva kimutatja, hogy éppen a fizikai törvények következetessége és számokban való kifejezhetősége nagyon alkalmas arra, hogy a tanulónak példát mutassunk a körülöttünk lefolyó természeti jelenségek megfigyelésére, azokról való nézeteink helyességére és biztosságára. A fizika fogalmainak világossága és szabatosága a tanuló stílusára is jó hatással van. A tények és adatok ismerete lassan elmosódhatik, de azok a képességek, amelyeket ezek megismerése közben szereztünk, maradandók.

Ezután sorra veszi a különböző országok tanterveiben a fizikatanítás célját s úgy találja, hogy a következő feladatokat kell elvégezni: Erzsérvaink helyes használata helyes megfigyelésekre, a megfigyelések elemzése, a törvényszerűségek felkeresése, pontos megfogalmazásuk és leírásuk, a törvényszerűségek érvényességének határa, összefoglalásuk és történeti fejlődésük.

A tanítás módszertani részében a deduktív és induktív tanítás lényegét; összekapcsolásukat; a kísérleti tanítás lehetőségét, a kvalitatív és kvantitatív kísérletek viszonyát, a kísérlet célját és kivitelét beszéli meg. Végül a tanított anyag számonkérésének két módját mutatja be a francia és német iskolák szokásai alapján.

Külön előadást szentelt a humanisztikus fizikatanítás hatásainak. Ennek az előadásnak még ma is különös érdekessége van. Sok érdekes példán mutatja ki az erkölcsi hatásokat, a kötelesség- és felelősségérzetre nevelést, a megfigyelő és ítélőképesség fejlesztését. A munkára nevelésnek egyik legjobb eszköze a fizikai gyakorlat. Minden jól sikerült kísérlet, mérés egy-egy teremtés, amely a tanulót új munkára ösztönzi.

Harmadik értekezésének tárgya a fizikus tanárok nevelésének, gyakorlati képzésének s főleg továbbképzésének kérdése. Az eredményes tanítás feltétele a jól képzett tanár. A kiképzést két részre osztja: 1. szakképzésre és 2. pedagógiai-módszertani képzésre. A szakképzésnél különösen hangsúlyozza a gyakorlati jártasság és kezűgyesség fejlesztését. A szakképzéshez csatlakoznak az ismeretelméleti és természetbölcseleti előadások.

A pedagógiai-módszertani részben főleg a próbaév alatt történő gyakorlati képzés kérdésével foglalkozik. A jelölt első időben csak passzív megfigyelője legyen a tanításnak, azután a vezetőtanár előtt valamely kérdéstről jelöltársai számára tartson próbaelőadást, amelyet megbeszélések kövessenek. Csak ilyen szigorú előkészület után juthasson a tanulók tanításához. A gyakorlati tanárképzés sokban függ a vezetőtanár egyéniségétől is.

Fontos kérdés a továbbképzés ügye is. Erre nézve Németországból és Dániából hoz fel példákat, hogy ott milyen módon és milyen tanfolyamokon biztosítják a cél elérését.

Negyedik előadásában a kísérleti tanítás feltételeiről szól s arról a sok nehézségről, akadályról, mely eléje tornyosul. Első és legfőbb feltétel a tanár jártassága és kézügyessége, amelyet csak folytonos és kitartó munkával lehet megszerezni. Minden kísérletet be kell gyakorolni s elő kell készíteni. Második feltétel a felszerelés kérdése. Rámutat arra, hogy ha a nálunk gazdagabb államok szerveztek a felszerelés céljaira egy tanácsadó és ellenőrző szervet, annál inkább van nekünk erre szükségünk. A kísérleti tanítást elősegítő, a tanácsadást végző szaklap is sokat lendítene a dolgon.

Végül ötödik értekezésében Hamburg iskoláiban a fizikatanítás megfigyelése közben szerzett tapasztalatait mondja el, a meglátogatott iskolák berendezéseit írja le. Felemlíti, hogy a tanításban mindenütt a heurisztikus módszer kérdés- és felelet-formáját használják, ugyanígy kérdezik ki a már végzett anyagot is, ezért a tanulók nehezen tudnak összefüggő, kimerítő feleletet adni, mert a rövid kérdésekhez szoktak hozzá. A tanulók fizikai gyakorlatokon ugyanazon feladatot végezték mindannyian. Az elért eredmény a gyakorlatot vezető tanártól függött.

Mind az öt értekezés, bár nálunk ezirányban mind a tantervet, mind a módszert illetőleg már nagy haladás észlelhető, még ma is érdeklődést kelt, a szükséges irodalmi utalásokat is tartalmazza azok számára, akik a jelzett kérdésekkel behatóbban kívánnak foglalkozni. *Fornvald József.*

G.-H. Luquet: Le dessin enfantin. Paris, Alcan, 1927. (260 l.)

Luquet-nek a gyermekrajzokról írt ezen összefoglaló tanulmányát két szempontból is érdemes a magyar pedagógus-társadalomnak figyelmére méltatnia. Először azért, mert ebben a könyvben Luquet, a gyermekrajzok tanulmányának ma Franciaországban elismert első szakembere, korábbi vizsgálódásainak összesűrített és rendszerezett eredményeit nyújtja; másodsor pedig, mert a könyv úgy van megírva, hogy nem csupán a hasonló kérdésekben jártas tudósok, hanem a nagyközönség és a szülők is könnyen érthető stílusban juthatnak hozzá benne a gyermekvilág egyik érdekes megnyilvánulásához. Mindjárt itt ki kell azonban emelnünk, hogy ez a ballaszt nélküli és jó értelemben vett népszerűség nincsen a könyv tudományos értékének rovására.

A könyv két részben tárgyalja a gyermekrajzok sajátosságait. Először *leírja* őket a szerző, feltünteti beleszövődésüket a gyermekek lelki életébe; a második részben pedig megállapítani törekszik azokat a *fejlődési fokozatokat*, melyeken a gyermekrajzok átmennek mindaddig, míg elérik a felnőtt általános tudatát a rajzkészségben és a valóság tárgyainak ábrázolásában.

Mit jelent a gyermek lelki világában a „rajzolás”? Hogyan magyarázza meg a kis gyermek a saját rajzait, minő jelentést tulajdonít nekik s mi az öntudata róluk? — Ezek az első kérdések.

Luquet szerint a kis gyermek nagyon szeret „rajzolni” és ezt a tevékenységét *játéknak* kell tartanunk. A gyermekek rajzai azonban azok közé